

Posudek školitele na absolventa doktorského studia na Ústavu pro klasickou archeologii na
FF UK v Praze:

Jan Kysela (nar. 1982 v Praze)

vypracoval: doc. PhDr. Vladimír Salač, CSc.

Jan Kysela absolvoval v letech 2002 až 2008 studium klasické archeologie na Ústavu pro klasickou archeologii při FF UK v Praze, v jehož rámci pobýval dva semestry na univerzitě v Pise. Během studia navštěvoval také seminář pro protohistorii při Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou na FF UK, který jsem vedl. Právě při tomto semináři zaujalo Jana Kyselu téma Keltů a jejich odezvy v historické a archeologické situaci ve Středomoří a střední Evropě v posledních staletích př. Kr. Pro svou diplomovou práci si proto vybral téma *Severoitalské Bójové a problematika původu středoevropských oppid*, kterou úspěšně obhájil.

Pro návazné doktorské studium se J. Kysela rozhodl pokračovat v keltské problematice a za téma disertace si vybral *Počátky českých oppid: role Středomoří a urbanizační procesy v evropské době železné*. Se studiem započal v roce 2008, a to v rámci ujednání mezi Karlovou univerzitou a univerzitou ve Strasbourgu na obou univerzitách a pod dvojím vedením (tzv. režim *co-tutelle*); druhou školitelkou je prof. dr. Anne-Marie Adam. Na pražské univerzitě složil v průběhu studia všechny předepsané zkoušky z jazyků i svého oboru - klasické archeologie. V neposlední řadě splnil povinnost napsat práci z filozofie, za jejíž téma si zvolil *Archeologické pole a archeologická síť (Foucault, Latour a Bourdieu ke studiu dějin archeologického bádání)*. Jako jeden z nemnoha doktorandů tento úkol nepojal formálně pouze za účelem splnění povinnosti, ale tvůrčím přístupem se mu podařilo napsat zajímavou a v českém prostředí výjimečnou úvahu na toto téma. Závěry práce nemálo obohatily i samotnou disertaci.

Během studia sepsal a zveřejnil části své disertační práce v několika příspěvcích, z nichž je nutno vyzvednout příspěvek *Beaten Boii and Unattested Urbanisation Observations on the theory of a north-Italian origin of the oppida* z roku 2009 ve sborníku *3. Linzer Gespräche zur interpretativen Eisenzeitarchäologie* a především studii *Italští Bojové a česká oppida* zveřejněnou v předním českém recenzovaném časopise *Archeologické rozhledy* v roce 2010. V roce 2011 složil Jan Kysela úspěšně státní disertační zkoušku, čímž splnil veškeré povinnosti předepsané pro doktorandské studium na Karlově univerzitě. V neposlední řadě působil na univerzitě i pedagogicky, když v letech 2009 až 2012 vedl seminář k etruské archeologii a přednášel o archeologických metodách a předřímské Itálii.

V rámci studia absolvoval v letech 2008-2013 několik dlouhodobých studijních pobytů na univerzitě ve Strasbourgu, které využil nejen k důvěrnému seznámení s keltskou problematikou na území někdejší Galie, ale i k osvojení francouzštiny. Ve Francii se ovšem nespokojil pouze s pobytem na univerzitě ve Strasbourgu, ale navštívil i další univerzity, četná muzea a v neposlední řadě archeologická naleziště a výzkumy. Výrazně se sám angažoval při vykopávkách na oppidu Bibracte, kde působil v sezónách 2009 až 2013, a to nejen při vlastních exkavačních pracích, ale i při následném zpracovávání dokumentace a nálezů.

Jan Kysela se ovšem zúčastňoval i terénních výzkumů v dalších evropských zemích – např. v Povegliano Veronese v Itálii či na Manchingu v Bavorsku a podílel se na hodnocení nálezů z dalších nalezišť – např. zpracoval římské amfory z oppida v Bratislavě. Jan se stal

také pravidelným účastníkem mezinárodních konferencí a kongresů v různých evropských zemích. Nezřídka se jednalo o aktivní účast s vlastním příspěvkem. Za zmínku např. stojí, že vystoupil jako jediný český zástupce na každoročním zasedání francouzské AFEAF ve Veroně s přednáškou *Cui Bona? Boemia e il mediterraneo nel IV-I sec. a.C.* Nutno podotknout, že některé konferenční příspěvky již byly publikovány, další se nacházejí v tisku. Kysela navázal osobní kontakty s předními evropskými badateli a spolupracuje s univerzitními, muzejními i výzkumnými institucemi v několika evropských zemích. Jeho práce a výsledky tak získávají výrazný mezinárodní rozměr.

Jako školiteli mi nepřísluší podrobnější hodnocení Kyselovy disertace. Rád bych však zdůraznil, že během jejího vytváření a psaní dokázal vyvinout mimořádnou píli a snahu obsáhnout téma v co nejširších souvislostech. Výsledkem jeho několikaletého snažení je velmi kvalitní práce nejen shrnující problematiku v evropských souvislostech (např. chronologie), ale také posouvající významně poznání tématu zakládání keltských oppid ve střední Evropě. Zvláště objevné jsou v rámci přehledu bádání o době laténské pasáže o pramenech hodnotící jejich objevování a interpretování od renesance po současnost. Těžiště práce lze spatřovat v kapitole o kontaktech Čech a Středomoří v době laténské, v níž jsou precizně zpracovány a vyhodnoceny jejich archeologické doklady. V těchto pasážích autor prokazuje, že bravurně zvládá nejen řemeslo klasické archeologie, ale také vykazuje při interpretacích výrazné tvůrčí schopnosti. Na druhou stranu ovšem nutno zmínit, že název práce sliboval těžiště v hodnocení urbanizačních procesů v jejich širších souvislostech. Tyto pasáže se mi však zdají být poněkud uspěchané a ne vždy zcela vyargumentované. Zatímco v celé disertaci autor volí, zvláště v interpretačních pasážích, promyšlené a zdrženlivé formulace, kterým lze sotva co vytknout, ve shrnující kapitole o oppidech a urbanizačních procesech se mi zdají být některé závěry příliš přímočaré a vycházející z omezeného množství možných interpretačních modelů. Osobně bych byl např. v pasážích o kmenových státech a státním uspořádání v keltské společnosti zdrženlivější. V hlavních závěrech práce se ovšem s J. Kyselou ztotožňuji, zvláště v pohledu na marginální význam severní Itálie při výstavbě českých resp. středoevropských oppid, stejně jako při zásadním zpochybnění modelu, který pracuje se zásadním podílem severoitalských Bójů vracejících se do české „vlasti“ při výstavbě oppid v Čechách.

V rámci doktorandského studia se Jan Kysela rozhodl propojit své znalosti z pravěké a klasické archeologie. Ačkoliv se takovéto propojení při řešení různých otázek a problémů keltského období zdá být logické, je v jedné badatelské osobnosti ve střední Evropě dnes spíše výjimečné. Kysela se stal jedním z mála badatelů, kteří zvládli studium klasické archeologie, kteří znají příslušné antické písemné prameny a kteří se zároveň velmi dobře seznámili s vývojem laténské kultury v oblastech severně od Alp. To vše spolu s prokázanými tvůrčími schopnostmi a notnou dávkou píle a sveřeposti, ve spojení s rozsáhlými mezinárodními kontakty a aktivitami slibuje, že se Jan Kysela může stát výraznou badatelskou osobností evropského formátu. V každém případě splnil veškeré povinnosti a nároky kladené na studenta doktorského studia na UK a překládaná disertace může být díky své kvalitě bez problémů obhájena.

V Praze 1.9. 2013

Rapport concernant la thèse de Monsieur Jan KYSELA, « Les origines des oppida en Bohême : le rôle de la Méditerranée et les processus d'urbanisation dans l'âge du Fer européen » (Université Charles de Prague, Université de Strasbourg)

La thèse présentée par Monsieur Kysela prend pour point de départ l'hypothèse d'une provenance sud-alpine du modèle urbain qui fut à l'origine de la création des premières « villes » au nord des Alpes : les *oppida*, qui caractérisent l'ensemble du monde celtique de la Gaule à la Bohême, voire même plus à l'est encore, dans les deux derniers siècles avant J.-C. Dans cette théorie, bien présente au cours des décennies antérieures dans la recherche en République Tchèque, certains *oppida* de Bohême ont été considérés comme les plus anciens de la catégorie, et leur naissance mise en relation directe avec un retour en Europe centrale des Boïens, installés durant quelques siècles dans le Nord de l'Italie, puis refoulés par la conquête romaine vers les régions d'origine de leur migration.

Le mémoire de Jan Kysela s'applique à mettre cette théorie à l'épreuve par plusieurs approches. D'une part, un réexamen de la « question boïenne », à travers les sources anciennes (littéraires et épigraphiques) et à travers l'historiographie plus récente, lui permet de nuancer la thèse du retour des Boïens dans leur patrie d'origine, en montrant que la localisation de ce peuple en Europe centrale reste un problème complexe et encore ouvert. D'autre part, il s'efforce de mettre en perspective l'hypothèse de l'origine italique du modèle des *oppida* en Bohême, en la replaçant dans la problématique plus large des contacts et des échanges entre cette région et le monde méditerranéen, à travers le recensement et l'étude de tous les marqueurs d'une influence méridionale, les objets d'importation, mais aussi différents apports culturels « immatériels ». Enfin, il réinsère le cas des *oppida*, agglomérations fortifiées de type urbain ou proto-urbain, dans une réflexion plus globale, actuellement menée en Bohême comme dans l'ensemble de l'Europe celtique, sur la typologie et l'évolution des formes d'habitat en Europe moyenne au second âge du Fer.

La démarche sur laquelle la thèse de J. Kysela est construite s'avère donc extrêmement cohérente ; les objectifs et les problématiques sont clairement énoncés dans les premières pages du mémoire, et le plan suivi permet de développer ces différentes questions, l'une après l'autre, de façon logique. Après une présentation des cadres de la recherche, où s'insère, à côté d'une description archéologique du territoire d'étude et de la mise en parallèle des outils chronologiques en usage dans l'archéologie celtique en

général et pour la Bohême en particulier, l'analyse critique, déjà évoquée, des sources concernant les Boïens, une partie centrale est consacrée à l'analyse des marqueurs de contacts entre la Bohême et la Méditerranée.

Cette partie s'appuie sur un inventaire minutieux des objets d'origine méridionale trouvés en Bohême, qui fournit un certain nombre d'objets inédits et donne lieu à une étude bien conduite de catégories d'objets variées. Parmi ces catégories, les monnaies grecques ou romaines républicaines, largement présentes en Europe centrale, font l'objet d'une analyse particulièrement intéressante, qui montre chez l'auteur une bonne capacité de réflexion historique et lui permet de nuancer son propos en confrontant la situation en Bohême à celle d'autres secteurs d'Europe centrale : par rapport à la Bavière, la Moravie ou la vallée du Danube, la Bohême est moins touchée par la présence de monnaies d'origine méditerranéenne, et également par la présence d'autres importations, comme la vaisselle en bronze. Elle reste néanmoins ouverte aux innovations technologiques de provenance méridionale. A côté des véritables importations, se pose donc la question des imitations, qui concerne des séries céramiques et monétaires (le fameux monnayage « boïen » d'Europe centrale), et le chapitre se conclut par quelques hypothèses touchant aux modalités concrètes de ces contacts et à l'identité des personnes impliquées (artisans ? mercenaires ?).

Par comparaison avec cette étude détaillée des marqueurs, très poussée et appuyée sur une riche bibliographie dans diverses langues, la remise en perspective de la question des *oppida* dans une vision large de l'habitat protohistorique au sud et au nord des Alpes, apparaît moins approfondie. Mais le sujet était, il est vrai très vaste, et aurait pu constituer à soi seul le mémoire de thèse. Là encore, l'exposé repose sur une ample connaissance de la bibliographie spécialisée sur le thème, en Italie, comme en France ou en Allemagne (sans même parler, évidemment, de la bibliographie tchèque), et démontre l'importante culture archéologique de l'auteur, ainsi que sa capacité de synthèse. On peut seulement regretter que, probablement faute de temps au cours des derniers mois de la rédaction, J. Kysela n'ait pas pu pousser plus loin la reprise des données concernant un certain nombre de sites de Bohême (*oppida* et sites ouverts), ce qui lui aurait permis sans doute d'aboutir à des conclusions plus personnelles encore, quant à l'origine du phénomène de l'habitat groupé et structuré, au cours des derniers siècles avant notre ère, dans cette région.

Malgré cette réserve, l'auteur parvient, au terme des différentes étapes de son raisonnement et après avoir examiné les différents dossiers les uns après les autres, à prendre position, de façon à la fois claire et nuancée, sur les questions énoncées initialement. Dans la lignée des recherches en cours sur l'évolution du monde celtique, il met le développement des formes d'habitat plutôt en relation avec une évolution socio-économique interne, qu'avec l'imitation pure et simple de modèles venus d'ailleurs. En revanche, les incessants va-et-vient économiques et culturels entre les régions situées au sud et au nord du massif alpin n'ont sans doute pas été sans conséquence sur cette évolution socio-économique des contrées de culture celtique, au cours de La Tène moyenne et de La Tène finale. Celle-ci s'appuie toutefois également sur une situation locale, perceptible aux époques antérieures (Hallstatt, La Tène ancienne), avec

l'existence d'anciens centres de pouvoir, dont certains, comme Zavist ou Ceske Lhotice, seront alors réactivés sous la forme d'*oppida*.

A l'issue d'une véritable démonstration, nourrie par une analyse fine des données archéologiques, la recherche de Jan Kysela aboutit donc à énoncer des propositions claires qui constituent une avancée pour l'archéologie celtique en Bohême. Son travail répond pleinement à ce qu'on attend d'une thèse de doctorat, et mérite d'être soutenu.

Strasbourg, le 29 août 2013

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Adam'.

Anne-Marie Adam
Université de Strasbourg